

INGEKOMEN 2 3 SEP. 2013

• DE ZWERFSTEEN

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

HVS

www.historischeverenigingsteenderen.nl

*“Werken en wonen langs de
Zutphen-Emmerikseweg”*

- Priesmien 18: Storm over Bronckhorst
- Kerkje Olburgen waarlijk eene trouvaille, deel 2

• 2013-3

De langste dag van dit jaar ligt helaas al achter ons, de tijd vliegt voorbij, het lijkt trouwens ook echt harder te gaan naar mate je ouder wordt. Maar ik hoop dat u allen een prettige vakantie gehad hebt en bent u niet weggeweest dan had u in elk geval mooi weer. Na zo'n vakantieperiode, de hoogste tijd om de "normale" zaken maar weer eens op te pakken.

Het was een indrukwekkend moment, op de 28ste juni jl., onder grote belangstelling vond de onthulling van de Luistersteen in Baak plaats, ter nagedachtenis aan de slachtoffers rond het eind van Tweede Wereldoorlog. Een gedenkwaardige dag met name voor de nabestaanden, dankzij de inzet van veel vrijwilligers en sponsoren is dit monument gerealiseerd. Zoals op de foto op de voorpagina al te zien is, vindt u in deze uitgave van de

Zwerfsteen een interessant artikel over "Werken en wonen langs de Zutphen-Emmerikseweg". Dit is het eerste deel van een reeks verhalen over de geschiedenis, tussen ca. 1900 tot ca. 1960, van de middenstand en industrie langs deze belangrijke weg in Toldijk. Zeer waarschijnlijk worden deze verhalen tot een boekje samengevoegd, dus mocht u nog opmerkingen, aanvullingen en/of foto's hebben, deze zijn uiteraard van harte welkom bij de schrijver van deze serie verhalen, Bertus Rietberg. Het belooft een mooie serie verhalen te worden die ons een kijkje geeft

in het leven van de mensen rond die tijd. U vindt verder in deze Zwerfsteen het tweede deel van een serie van drie artikelen over de geschiedenis van het kerkelijk leven in Olburgen. In dit artikel wordt ingegaan op de nieuwe kerkshuur die gebouwd werd op de plaats waar nu het kerkhof ligt. Deze waardevolle serie kwam tot stand met medewerking van Jan Gosselink, Anton Metz en Geert Jansen. Ook treft u in deze Zwerfsteen een samenvatting aan van het boek "Storm over Bronckhorst" geschreven door Aart Grimme en bewerkt en samengevat door Juus Wijers. Een spannend verhaal wat zich afspeelt rond het kasteel van Bronckhorst anno 1340. In deze krant wordt ook nog de extra openstelling van ons archief vermeld, waar u natuurlijk altijd van harte welkom bent met- of voor informatie over de geschiedenis van onze oude gemeente Steenderen.

Tot slot wil ik u nog wijzen op de zeer interessante fiets- en kijktocht op 21 september a.s. en de lezing op 11 november georganiseerd door onze onvolprezen Activiteitencommissie. Ik hoop u op een van deze bijeenkomsten te mogen verwelkomen en u weet het, hebt u informatie en/of ideeën voor onze HVS, laat het ons weten, want mede dank zij u komt het verleden tot leven.

Gerard Huetink,
voorzitter ■

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HVS

COLOFON

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

REDACTIE

Eindredacteur en layout:
Robert Sesink
Kastanjelaan 23
7221 GC Steenderen
Tel. 0575-450743
Email: robert@sesink.nl

Redactieleden:
Mieke van der Valk
Herman Nieuwenhuis

Correctie: Anneke Parent

BESTUUR

Voorzitter:
Gerard Huetink
Bakerwaardseweg 15
7226 LR Bronckhorst
Tel. 0575-441274

Secretaris/bezorging:
p.a. Diane Teunissen
Bobbinkstraat 28
7223 LW Baak

Penningmeester:
Maurice Cremers
A. Ariënsstraat 35
7221 CA Steenderen
Tel. 0575-555815

LEDEN

Willy Pasman, 0575-452457
Diane Teunissen, 0575-441910
Bertus Rietberg, 0575-452004
Karel Meenink, 0575-451707

ARCHIEF

Ons archief aan de Hofstraat 4 te Baak is op donderdagmiddag voor leden en geïnteresseerden geopend. Email: h-v-s@hetnet.nl

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt 25 euro per jaar per adres.

Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710,
t.n.v. Hist. Ver. Steenderen.

Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 5 euro per stuk; 7,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

ISSN: 1386 - 5943

Opplage: 415

Priesmien 18

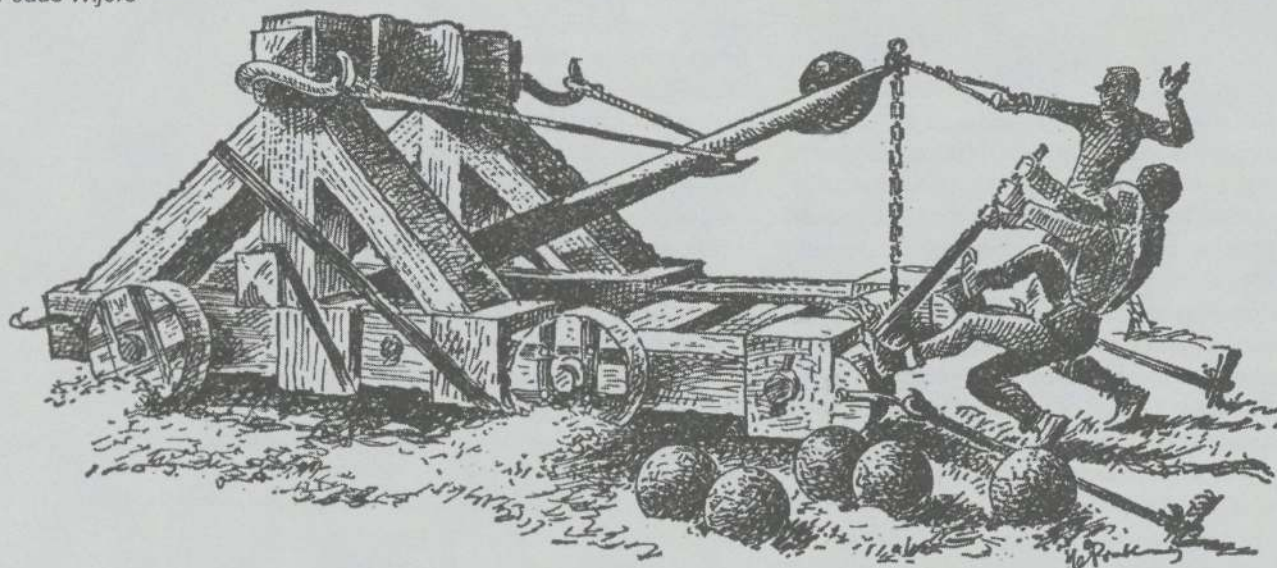
Storm over Bronckhorst

Aart Grimme heeft drie jongensboeken over Bronckhorst anno 1340 geschreven.

Het eerste deel is samengevat al verschenen in twee delen van De Zwerfsteen.

Hierbij een samenvatting van de eerste helft van het tweede boek "Storm over Bronckhorst".

Door Juus Wijers

Een hongerige bedelaar met een half oor en een lang lidteken over zijn gezicht wordt door de meier weggeschamperd bij de slotpoort van Kasteel Bronckhorst. Met wraakgevoelens verdwijnt de dubieuze vogel in het bos.

"Wacht maar tot ik terugkom", sist de zogenaamde bedelaar tussen zijn tanden.

Moeder Drieka is druk met karnen en het buurmeisje Fenne helpt wat ze kan. Zij woont een uur lopen in de richting van Doesburg, dat ook bij Gijsbert behoort. Eggert en Fenne helpen beurtelings bij elkaar op de boerderij. Fenne brengt bier en brood naar de werkende mannen en Gerlach de zoon van de omgekomen stroper woont en werkt nu ook voor Eggert zijn vader. Eggert ziet Fenne wel zitten en zijn vader zal hem niets in de weg leggen.

Maar vader Lambert is toch somber. Hij is bang dat er oorlog komt. Reinoud en Eduard van Gelre zijn net een stel kemphanen. Eggert begrijpt het, maar zijn zinnen zijn eigenlijk toch meer met

Fenne bezig. Als ze thuiskomen van het werk is daar weer die getekende sloeber, maar Drieka stuurt hem weg met een homp roggebrood. Hij haast zich weer het bos in maar ze vertrouwen die rouwdouwer niet.

Na de pap lopen Eggert en Gerlach naar het bos. Op het mos onder de zware eiken hebben ze elk zo hun eigen gedachten. Het wordt snel donker, maar plots zien ze een duister en luguber figuur met scheefgetrokken kop en holle ogen. Een spook of een wit wief? Maar als Eggert met zijn koeze stevig in zijn hand op de beangstigende verschijning afgaat ontdekt hij dat het een kromgegroeide holle boom is. Het rottende hout geeft een fosforcerende lichtschijn.

Dan durft Gerlach ook voorzichtig dichterbij te komen. Als ze thuiskomen verzwijgen ze de angstige ervaring.

Boer Lambert stuurt zijn zoon Eggert te paard langs Steenderen naar Gaanderen om een zak glanzende appels naar broeder Bernard te

brengen. De boer hoopt maar dat het rustig blijft tussen de Bronckhorsters en de Heeckerens. Als het eindelijk vrede is brengen rondstropende krijgslieden veel schade aan de boerderijen en de gewassen. Eggert geniet van zijn rit en veel te vlug naar zijn zin doemt het klooster Bethlehem op. Het rad van de kloostermolen draait knarsend rond en slaat het water in felle zonnestralen tot flonkerende diamantjes. Broeder Bernard is blij met de zak fruit. De keldermeester haalt kroezen en een kruik bier en ze verleiden Eggert nog even te blijven rusten. Eggert geniet volop van het verkwikkende gerstenat. Ondertussen bedenkt hij dat vader bezorgd was en dat hij direct terug moest komen. Een tweede kroes slaat hij af en de monnik zegt hem onderweg goed op te letten. Eggert geniet van de rit en is bijna thuis. Niet ver van kasteel Bronckhorst schuimen Halfoor Heinric en Willem Deukneus in de struiken en maken plannen om heer Gijsbert een hak te zetten. Dan horen ze naderende hoefslagen. Ze zijn op het grondgebied van Bronckhorst en zijn bang betrappt te worden.

Maar ze herkennen Eggert en besluiten snel om hem te overmeesteren. Bles steigert en trapt naar de belagers. De mannen van Heeckeren druipen af. Eggert gaat in één galop door naar het Kasteel Bronckhorst. Daar doet hij zijn verslag.

Als hij thuis komt beseffen ze dat Fenne alleen door het bos naar huis loopt. Eggert pakt een koeze en gaat haar achterna met Gerlach in zijn kielzog. Lambert en Drieka knielen op de lemen vloer van de deel en bidden voor het behoud van Fenne, Eggert en Gerlach

Als de hond Rex Fenne tot een vast punt heeft begeleid gaat hij zoals gewoonlijk terug naar huis. Als Fenne bij haar huis komt ziet ze dat het in brand staat en dat twee kerels haar vader

Harm molesteren. Ze rent terug het bos in maar de twee krijgsknechten van Heeckeren komen haar achterna. Fenne roept wat ze kan en ergens in het bos vangt Rex haar noodklanken op en draait onmiddellijk om. Rex is op tijd om de mannen aan te vallen, maar krijgt zelf flinke opdonders. De twee mannen zijn er niet veel beter aan toe en druipen bloedend af. Rex kan het strijdveld weliswaar niet ongeschonden maar wel met ere verlaten.

Eggert draaft maar met één doel over de bospaden en dat is Fenne beschermen. Tien meter voor hem breekt Rex door de takken en kruist zijn pad. De hond begint klagelijk te janken en dan komt Gerlach ook aanrennen. Met zijn drieën gaan ze richting 't Holthuis. De scherpe hondenneus wijst ze de weg. Ze passeren de plaats waar Rex met de twee vagebonden aan het ravotten is geweest om het voor Fenne op te nemen. Ze zien de bloedsporen. Dan komen ze bij de smeulende resten van 't Holthuis. Ze vinden Harm, de vader van Fenne. Hij komt bij kennis. Dan gaan ze met z'n vieren op zoek naar de vier anderen. En weer wijst Rex de juiste weg. Als hij Fenne heeft gevonden likt hij haar van louter blijdschap. De opluchting van Fenne is groot als ze ook de jongens ziet. "Oh... Eggert..., Gerlach..., vader..., moeder..., zusjes... de boerderij," snikt ze. Als dan haar vader door de takken breekt kan ze alleen nog maar huilen. Uiteindelijk vraagt ze al snikkend naar haar moeder en de zusjes Janna en

Eppien. Haar vader vertelt dat hij hen alle drie heeft kunnen wegsturen voordat de roversbende aankwam bij de boerderij.

Nu gaan ze met hun vijven eerst naar de boerderij van Lambert.

"Daar heb je Rex", roept Lambert en dan komen Eggert, Gerlach en Fenne aangelopen.

Maar daar is ook Harm de boer van 't Holthuis. Lambert kan alleen maar zijn eeltige knuist op zijn schokkende schouder leggen. Dan kan Fenne haar verhaal doen. Iedereen is verslagen. Nu eerst heer Gijsbert inlichten. De moeder en zusjes van Fenne zijn nog steeds zoek. De jongens en knecht Conraad haasten zich om in het bos te gaan speuren. Verstopt in de struiken zitten de drie op het mos angstig bij elkaar. Harm had ze weggestuurd, maar nu weten ze het niet meer. Ze bidden vurig om Gods hulp. Als Harm de aanval maar overleefd heeft.

Ineens schokt moeder Gerritje op. "Janna, Eppien, horen jullie dat?" Er wordt gefloten en geroepen. Dan komen de drie uit hun schuilplaats en gaan ook roepen. Eggert kan ze vertellen dat vader Harm en Fenne veilig bij Lambert op de boerderij zitten. Hij vertelt ook dat Rex Fenne heeft verdedigd tegen het geweld van de rouwdouwers. Dan fluit Eggert drie keer en komen Gerlach en Conraad ook opdagen. Harm vertelt dat zelfs de koeien uit de wei zijn gestolen en dat heel de hoeve is afgebrand. De halfoor is flink door Rex te pakken genomen, maar Eggert kan geen medelijden hebben. Als Eggert die rouwbonk ooit tegenkomt zal hij boeten. Als heer Gijsbert het hele verhaal heeft aangehoord, ontsteekt hij in woede en roept acht krijgers om wraak te gaan nemen op de grond van de Heeckerens. Als ze de twee rovers tegenkomen zullen ze er van lusten. Eggert moet van heer Gijsbert mee op strooptocht.

Zijn vader is daar niet blij mee, maar heeft geen keus. Spring achterop, beveelt meier Berend.

Bij de ophaalbrug staat een paard voor je klaar. Dan daveren de paardenhoeven langs de

boerderij van Lambert en Drieka. Ze bidden dat Eggert weer gezond terugkomt. Eggert moet de groep voorrijden om de weg te wijzen door de paadjes van het bos dat hij op zijn duimpje kent. Ze galopperen langs de smeulende resten van de hoeve van Harm. De vogels zijn al gevlogen. Ze volgen de sporen van het gestolen vee en ontdekken een boer die op zijn land bezig is. Berend rijdt recht op de man af en pakt hem in zijn kladden. Berend brult: "Heb jij twee schurken gezien met gestolen vee"? Berend schudt hem door elkaar, maar hij verradt de Heeckerens niet. Hij trekt de boer met een zwaai op zijn paard en rijdt naar zijn boerderij. De man wordt vastgebonden en de Bronckhorsters plunderen het huis leeg en dan gaat ook de rooie haan erin. Eggert kan Berend niet weerhouden en verafschuwt het gedrag van zijn eigen Bronckhorsters. Als ze vertrekken treuzelt Eggert wat en snijdt dan de boeien van de boer los. Hij twijfelt later of hij daar goed aan gedaan heeft. De hele tocht is voor Eggert een teleurstelling. Wanneer hij zijn paard heeft ingeleverd gaat hij te voet naar huis. Hij heeft geen blij gevoel. De mannen van Gijsbert zijn dus geen haar beter dan de mannen van Heeckeren. Thuis doet hij compleet verslag. Hij heeft niet aan het vernederen en plunderen meegedaan, maar is hij nu een lafaard? Zijn vader is toch trots op hem. Dan wordt er geklopt en is het Broeder Bernard die woorden van troost komt spreken. De monnik was op de rook afgegaan en zag wat er met het Holthuis was gebeurd. Dan bidden ze samen voor Harm en zijn vrouw, maar ook voor de landadel en voor heel Gelre dat verscheurd dreigt te worden door de partijtwisten. Boer Lambert stelt de monnik voor om te blijven slapen, maar vastbesloten verdwijnt hij met zijn kruidenmandje in de schemer van de vallende avond.

Eggert kan de slaap niet vatten en ziet alles weer voor zich en bedenkt dat als hij de halfoor een keer tegenkomt zijn wraak niet mis zal zijn. Weken blijven de strooptochten duren. Over en weer wordt er geplunderd en hoeven worden in de fik gezet. Eggert en Gerlach zijn op verkenning en als ze net terug willen gaan stuiten ze op een grote groep plunderslaars die net een gestolen kalf willen slachten en roosteren. De twee vrienden kunnen Rex niet meer tegenhouden. Hij ruikt de halfoor. Dappere Rex zoekt wraak maar loopt tegen de onbarmhartige knotsen van de boeven aan.

Ze zijn ontdekt en moeten vluchten maar Rex krijgt nog een pijl uit een boog nageschoten. De acht boeven zetten nu snel de achtervolging van het vluchtende drietel in en ze besluiten om ze te overmeesteren. Vastbesloten gaan ze achter de Bronckhorsters aan.

Wordt vervolgd. ■

De geschiedenis vanaf de 14e eeuw, deel 2

“Kerkje Olburgen waarlijk eene trouvaille”

In drie uitgaven van De Zwerfsteen wordt de geschiedenis uit de doeken gedaan van het kerkelijk leven van de parochianen uit Olburgen vanaf de 14e eeuw. In deel I werd ingegaan op de allereerste kapel die in gebruik was van de Commanderie van de Duitse Orde van het Hof te Dieren, daarna op de kerkgang van de Olburgenaren naar de schuurkerk aan het Hoefken in Drempt en tenslotte op het gebruik van de schuurkerk in De Bouwmanstede in Olburgen tot diep in de 18e eeuw. In deel II gaan we in op de nieuwe kerkschuur die gebouwd wordt op de plaats waar nu het kerkhof ligt.

Door Jan Gosselink, Anton Metz en Geert Jansen

De nieuwe schuurkerk

Op 4 mei 1783 zijn door de Eerwaarde Heer Derk Messing, pastoor te Olburgen, in een openbare bijeenkomst in de kerk voorgesteld en zonder tegenspraak tot kerkmeester uitverkoren Hendrik Kleijn van Dieren, Wigman Wichmans van Ellecom, Hendrik Kraaijvanger en Jan Nuyen van Olburgen en Reinder Kraaijvanger van Dieren.

Zij hebben hun functie aangenomen en vervolgens de directie over de nieuw te bouwen pastoorswoning, schuur en put op zich genomen, ten meeste nutte en profijt van de kerk.

De vergunning

Voor de woning was geen vergunning nodig, maar voor de kerkschuur wel. In de herfst van 1782 (de kerkmeesters waren kennelijk al vóór hun officiële benoeming in functie) richten zij een verzoek aan de Staten van Gelre en Zutphen om aan de pastoorswoning een schuurtje te mogen aanbouwen om daarin hun kerkdiensten te houden. Zij hadden in de directe omgeving al optie op een perceel grond, dat daarvoor geschikt was.

Op 6 december 1782 gelasten de Staten een kopie van het verzoek naar het Hof der

Provincie te sturen voor advies. Het Hof vraagt de richter van Doesburg de situatie ter plaatse te beoordelen en vervolgens zijn mening te geven. Deze stuurt "soo ras de inundatie der Rivier het toelaat" zijn stadhouder en de landschrijver naar Olburgen ter inspectie. Op 14 februari 1783 brengt de richter rapport uit:

- Dat de slechte toestand van het huidige gebouw door de aanvragers naar waarheid is omschreven.
- Dat de pastoor pas zijn tuin met vruchtbomen heeft beplant en deze bij verhuizing zal verliezen.
- Dat het nieuwe terrein wat hoger ligt en dus watervrij is.
- Dat de nieuwe kerkschuur verder van de openbare weg komt dan de oude. De weg van Rha naar het Dierense veer is slechts een buurtweg, vooral gebruikt door wagens met hooi en graan uit de omgeving.

Verder voegt hij een situatieschets bij en het bestek met enkele tekeningen.

Dan geeft hij zijn eigen oordeel:

De aanvraag is gegrond, daar het oude gebouw erg slecht is, de parochie zeer uitgestrekt en het kerkje aan het Hoefken veel te klein voor alle gelovigen; het nieuwe schuurtje wordt niet groter dan het oude en "daarenboven is Olburgen van ouds een plaats geweest, waar de Roomschen hun godsdienst hebben beoefend".

Tevens adviseert hij het gebouw niet langs de weg te zetten, maar midden op het terrein met de achtergevel naar de straat, om alle aanstoot te voorkomen.

Tot slot geeft hij de voorkeur aan één grote achterdeur, in plaats van twee kleine deuren als op de tekening, zodat het geheel meer lijkt op een boerenschuur.

Op 29 maart 1783 brengt het Hof advies uit aan de Staten: aan de voorgestelde verplaatsing van het gebouw naar een plek verder van de weg kan gemakkelijk worden voldaan. De kwestie van de achterdeuren is niet wezenlijk; het is niet nodig daar verandering in te brengen. Verder is het geen nieuwe stichting, maar vervanging van het oude kerkje. Derhalve staat het Hof er welwillend tegenover, mits men zich stipt houdt aan het bestek en de voorwaarden en de bouw onder toezicht wordt gesteld van de richter van Doesburg.

De Staten geven conform dit advies vergunning. Het kerkbestuur kan dus aan de slag en op 24 juni 1783 wordt de eerste steen gelegd.

Het bestek

De kerk wordt achter tegen het woonhuis aangebouwd, alles onder één dak. Het gebouw wordt 91 voet lang, de pastorie 33 voet en de kerk 58 voet; beide van gelijke breedte, 34 voet. Een voet is 304,8 mm = 0,3048 m. Eén meter

is ongeveer 3,28 voet. Het hele gebouw is dus bijna 28 meter lang en 10 meter breed. De kerk is bijna 18 meter lang.

De kerk krijgt aan weerskanten vier ramen en nog vier ramen in de achtergevel. Aan de achterzijde komen twee gewone deuren met ook nog in iedere deur een raam.

Het dak heeft een schild aan de achterzijde. Aan de onderkant komen eerst acht rijen pannen, verder is het dak met riet gedekt.

De bogen aan de binnenzijde, die op de tekening te zien zijn, zijn met planken afgetimmerd.

De bouw

Het vakwerk wordt aanbesteed:

Het metselwerk aan C. de Herrijpon voor 215 gulden. Later komt daar nog 40 gulden meerwerk bij.

Het timmerwerk aan Jan van der Beurg en Jan Jansen van Rha voor 270 gulden.

Het binnentimmerwerk en de banken aan Jan Jansen van Rha voor 96 gulden.

Het schilderwerk aan vrouw Weijerman voor 27 gulden.

Het rietdekken kost 6 dagen à 12 stuiver is 3 gulden 12 stuiver, plus 2 gulden kostgeld.

Totaal wordt voor het werk 653 gulden en 12 stuiver berekend.

Er is voor 2718 gulden materiaal aangekocht, als bomen, hout, stenen, kalk, riet, pannen, putstenen, esterikken, haardsteentjes, glas, verf, olie, ijzerwerk en spijkers.

Het vervoer van het bouw materiaal en allerlei hand- en spandiensten zijn om niet door de parochianen zelf gedaan. Daarbij werden zij steeds door het kerkbestuur royaal getraakteerd.

Deze verteringen en wat diversen, als de acte, bestek en tekening, de erfpacht etc. vormen nog een post van 192 gulden 18 stuiver.

Daarmee komen de totale kosten van deze schuurkerk met pastorie op 3564 gulden 10 stuiver.

Dan breekt er in Dieren een besmettelijke ziekte uit. De rietdekker wordt ziek. Het lijkt lang te gaan duren voor hij in Olburgen aan de slag kan. Het kerkbestuur wil zo spoedig mogelijk een dak op de kerk. Daarom vragen zij op 7 september schriftelijk aan de richter van Doesburg om in afwijking van het bestek het dak geheel met pannen te mogen dekken, hoewel zij het riet al hebben aangekocht. De richter geeft hun op eigen gezag toestemming, maar vermeldt dit wel in zijn eindrapportage aan de Staten van Gelre en Zutphen.

Als het werk klaar is, laat de richter op 9 december het gebouw opmeten en een laatste inspectie houden: het werk is conform het bestek uitgevoerd en het dak is geheel met pannen gedekt.

Ingemetselde steen in de muur van het kapelletje op het kerkhof ter herinnering aan de bouw van de schuurkerk (foto Jan Gosselink)

Op 15 december meldt de richter dit aan de Staten en adviseert daarbij toestemming te geven het gebouw voor de eredienst te gebruiken. Op Eerste Kerstdag 1783 wordt de eerste H. Mis in de nieuwe kerk opgedragen.

In de Bataafs-Franse tijd (1795-1813) komt er na de inval van de Fransen een eind aan de periode, waarin katholieken in het geheim hun geloof moesten belijden. Er komt een formeel eind aan de bevoorrechte positie van de protestanten. Kerk en staat worden gescheiden. Voortaan zouden alle burgers voor de wet gelijk zijn ongeacht hun geloofsovertuiging. Vooral voor de katholieken was deze gelijkberechtiging van grote betekenis. In Gelderland was ruim een derde van de bevolking katholiek. Er komt dus een inhaal-slag. (Uit "Geschiedenis van Gelderland", pag. 131)

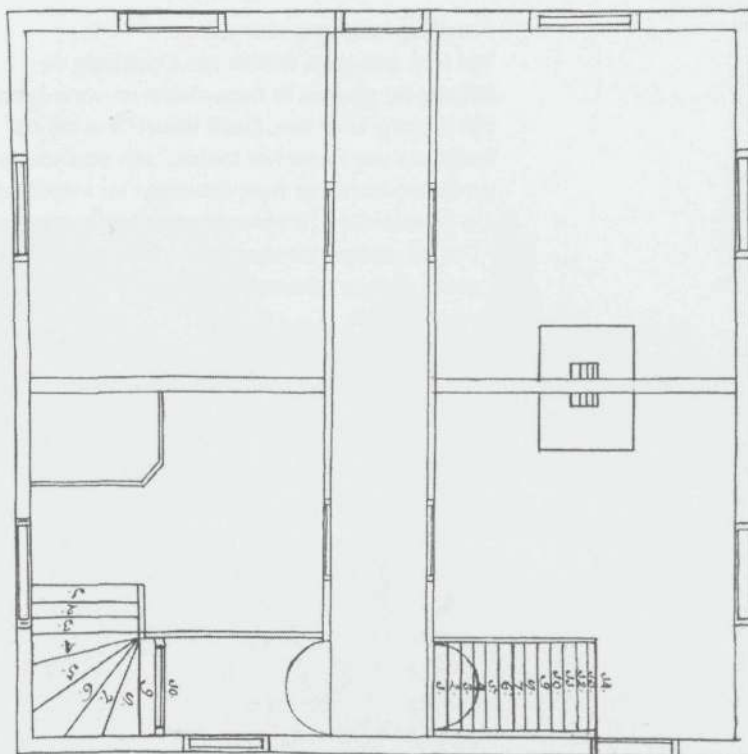
De kerk

Het kerkgebouw was eenvoudig uitgevoerd, maar de parochianen waren er blij mee. Een groot gedeelte van het geld was bijeen gebracht door de inwoners van Dieren, maar ook Jan Jansen, Jan Nuyen en Hendrik Kraaijvanger schonken flinke bedragen. Doordat niet alles perfect was afgewerkt, ontstonden al spoedig gebreken en geld voor reparaties was er niet. Dank zij een gift van bijna 1650 gulden van Berent Stapelbroek uit Spankeren (hij had een grote prijs in een loterij gewonnen) werden de zorgen een stuk minder.

Er was echter meer geld nodig; daarom besloten de kerkmeesters de banken in de kerk te verkopen. Het bezit van een bank gaf stemrecht bij het verkiezen van een kerkmeester en invloed op de gang van zaken. De pastoor was het daar niet mee eens. Ondanks dit alles had de parochie te weinig inkomsten en bleef armlastig.

Deze schuurkerk is in gebruik gebleven tot de bouw van de huidige kerk in 1869 en daarna direct afgebroken. De pastorie is nog blijven staan en verhuurd als woning tot 1891. In 1900 is deze ook gesloopt. De grond is aan het kerkhof toegevoegd en op de plek van de woning is de huidige kapel gebouwd.

In 1848 kwam pastoor De Reuver in Olburgen. Hij constateerde dat de schuurkerk te klein was en er waren geen inkomsten. Hij besloot dat alle banken weer aan de kerk zouden komen. De parochianen zouden voortaan weer pacht moeten betalen. Dat gaf natuurlijk problemen.

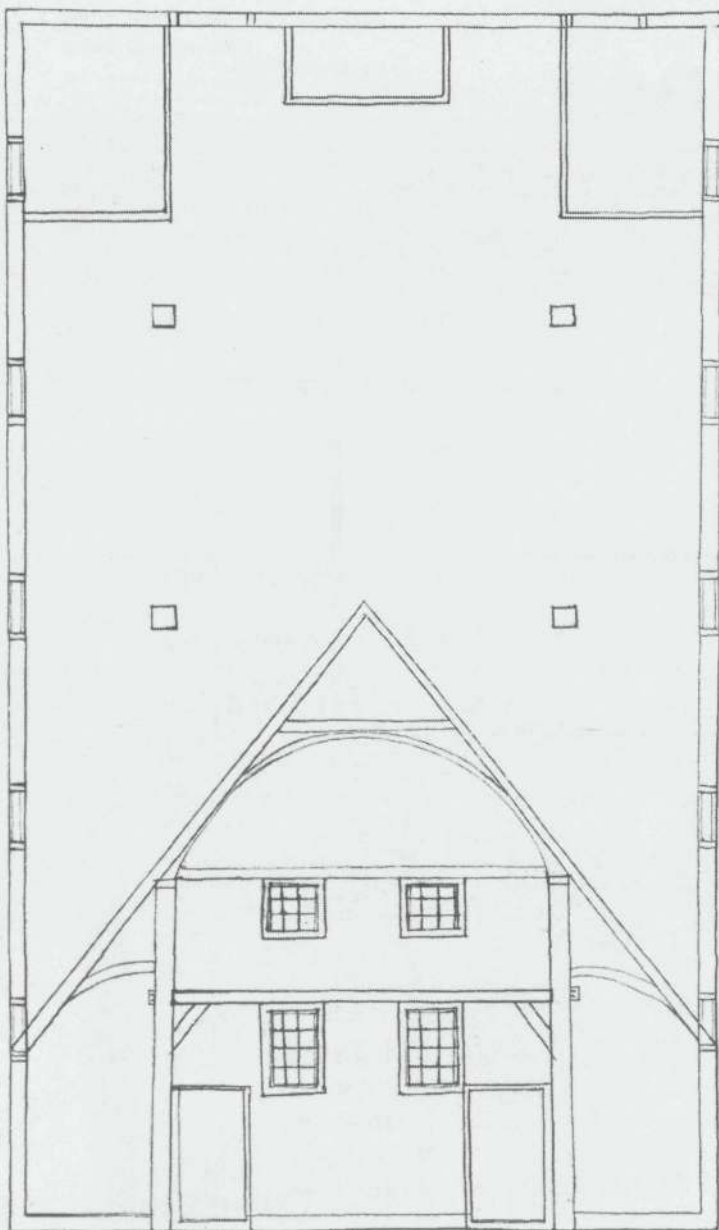
Het woonhuis met de voordeur en de gang in het midden; vier vertrekken, waarvan twee met een haardpartij; een trap naar de zolder en een trap naar de kelder; links waarschijnlijk een bedstee. (coll. Gelders Archief)

De voorgevel. (coll. Gelders Archief)

De meeste schuil- of schuurkerken zijn verdwenen. Een bestaand voorbeeld in Gelderland is de voormalige katholieke kerk van Baak, gebouwd als schuurkerk in de jaren zeventig van de achttiende eeuw in en in 1836 verbouwd. Nu is het een verenigingsgebouw.

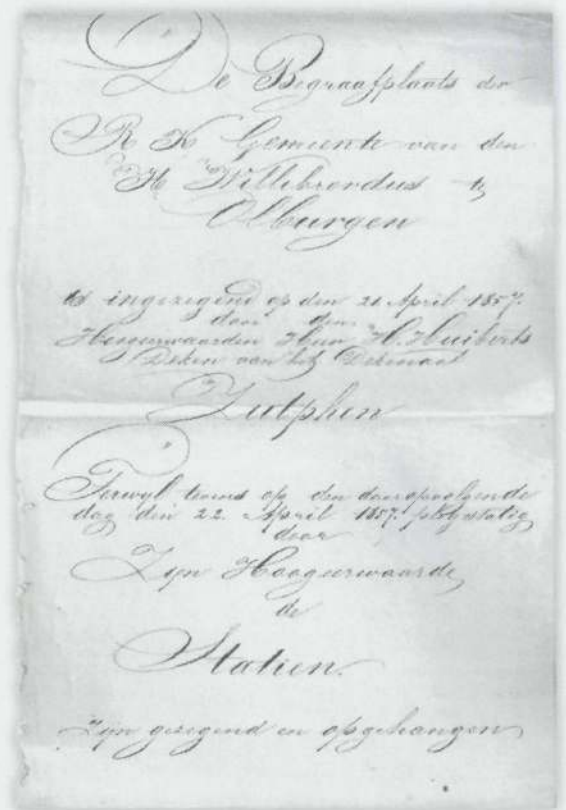

De plattegrond van het kerkgedeelte met de achtergevel. (coll. Gelders Archief)

Verschillende mensen die banken hadden gekocht protesteerden. Ze riepen de hulp in van de bisschop en die stelde hen in het gelijk. Daarna wilden ze verder niet meer zorg dragen voor het levensonderhoud van de pastoor. Deze vraagt zijn ontslag aan en vertrekt teleurgesteld naar Hilversum. Bij zijn dood laat hij echter een zilveren kruis achter aan de parochie van Olburgen.

De begraafplaats

In 1855 ontvangt pastoor Gerardus de Reuver van het gemeentebestuur van Steenderen een afschrift van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarin het kerkbestuur toestemming krijgt om in Olburgen een eigen begraafplaats aan te leggen. Op 21 april 1857 wordt die ingezegend door de Heer H. Huiberts, deken van het dekenaat Zutphen (zie afbeelding).

(foto Jan Gosselink)

De Begraafplaats der
R.K. Gemeente van den
H. Willibrordus te
Olburgen
is ingezegend op den 21 April 1857
door den
Hoogerwaarden Heer H. Huiberts
Deken van het Dekenaat
Zutphen
Terwijl tevens op den daaropvolgende
dag den 22 April 1857 plegstig
door
Zijn Hoogerwaarde
de
Statiën
zijn gezegend en opgehangen

Met "de Statiën" wordt een kruiswegstatie bedoeld. Waarschijnlijk is die in de schuurkerk gezegend en opgehangen. Het kan niet de kruiswegstatie uit de huidige kerk zijn. Die kerk was nog niet gebouwd en de kruiswegstatie die daar hangt is in 1875 geschonken.

Pas in 1865 wordt de grondslag gelegd voor de nieuwbouw van de huidige kerk. Daarover gaat het derde en laatste artikel in de volgende Zwerfsteen. ■

Werken en wonen

langs de **Zutphen-Emmerikseweg**

Dit artikel is de eerste in een reeks verhalen over de geschiedenis van de middenstand en de industrie langs de ZE-weg én van de mensen die er woonden van ca. 1900 tot ca. 1960.

De artikelen zijn voor een groot deel gebaseerd op interviews met mensen die deze periode hebben meegemaakt of kunnen putten uit verhalen van hun ouders of grootouders. De foto's komen veelal ook van de bewoners. Zo nu en dan maken we een klein uitstapje buiten de ZE-weg of buiten deze periode als dat in het verhaal past. Waarschijnlijk gaan we de verhalen t.z.t. in een boekje samenvoegen. Uw opmerkingen, aanvullingen en foto's zijn van harte welkom!

Die kunnen we t.z.t. in het boekje opnemen.

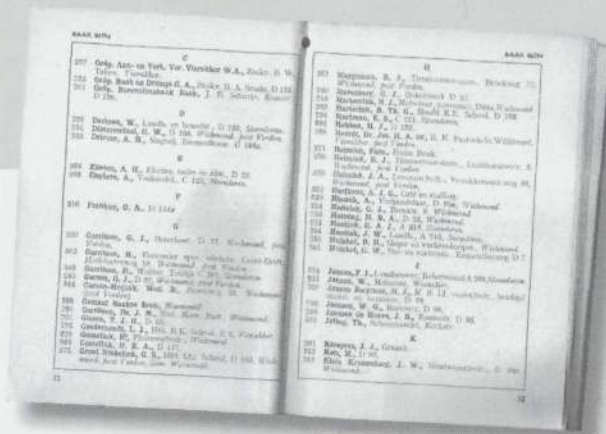
Door Bertus Rietberg

Het plan om hierover te schrijven kreeg meer concreet vorm toen ik in 2009 een telefoonboekje uit 1955 in handen kreeg. Dat boekje geeft de situatie in 1955 goed weer, meestal mét de toenmalige naam van het bedrijf. Dit telefoonboekje functioneert als "kapstok" voor de reeks artikelen. Bij het onderzoekwerk krijg ik veel hulp van Marinus Harenberg en Hendrik Wentink uit Baak, beiden actief lid van onze archiefcommissie. Beiden zijn boven de 80, kunnen mooi vertellen en beschikken over een zeer goed geheugen. In een aantal gevallen maak ik ook dankbaar gebruik van de informatie die Pater Koekkoek in zijn boek "de Heerlijkheid Baak" heeft verzameld.

De ZE-weg was rond 1848 doorgetrokken én verhard met grind, van Baak via het Bekelt naar Toldijk. Een enorme verbetering. Tot 1844 liep er een moeizame route via zandwegen over het Bakerveld en via de Dollemansstraat. De nieuwe weg betekende een flinke impuls voor de ontwikkeling van de middenstand, de handel en enkele kleine industriële bedrijven langs deze weg. Cafés en herbergen waren er al veel langer, maar vanaf 1850 vestigen zich ook bakkers, kruideniers, (hoef)smeden, schilders, slaggers en slachters, fietsenmakers, kleermakers, schoenmakers, timmerbedrijven, metselaars. Sommige

groeien na WO II uit tot kleine industrieën. Ook ontstonden de coöperaties. Rond 1950 waren er ca. 70 winkels en bedrijven langs deze weg. De ZE-weg loopt vanaf de grens met Warnsveld bij de Baakse Brug tot de Brug over de Grote Beek op de grens met Hummelo. Van het ene bedrijf is meer te vertellen dan van het andere.

Dit eerste verhaal komt voor het grootste deel voort uit gesprekken die ik in 2006 had met Teun Eliesen in Baak. Teun had jaren geleden al eens een lijstje met namen van ongeveer 35 bedrijven en winkels naar het toenmalige bestuur van de Historische Vereniging Steenderen gestuurd. Tot heden was deze handschoen nog niet opgepakt. Teun Eliesen kwam door zijn werk als installateur overal in deze streek. Ook was Eliesen een actief fotograaf. Hij had al heel vroeg een fotocamera. Hij heeft veel foto's gemaakt en belangrijke momenten vastgelegd. Teun was een begenadigd verteller en was gezegend met een prima geheugen.

A. ELIESEN-M. HENDRIKS
v.d. Heydenstr. 19
7223 LC BAAK
05254-1695

Aan de Redactie van "de Zwerfsteen"

Hierbij een foto van

De Weg die weg is 1

Dit is het oorspronkelijke gedeelte van de Bekeltsestraat die bij de ruilverkaveling Steenderen werd opgeheven, waarvan men nu niets meer kan vinden. Het wettelijk gedeelte bestaat nog als uitweg van Hendrik Hiasink naar de Z.E.weg bij de pottensluis.

WIST U DAT, er in Baak aan de Dambroekweg en tussen Hofweg en nieuw industrieterrein is gekomen, precies op de goede plaats met uitstekende wegverbindingen.

WIST U OOK, hoe belangrijk deze weg ook vroeger reeds werd gezien? Hierna volgde alle mij bekende winkels en bedrijven aan, of nagenoeg aan wat tegenwoordig de Zutphen Amerikaweg heet, tusschen 60-70 jaren geleden.

Te beginnen met de westzijde van deze weg, vanaf de Grote Beek de grens met

Hummelo en Kappel :
Café Evers, Filiaal Coop. Landb. Handelav. Baak en Drempt, (nuwêrheij)
Snelder Timmerbedrijf, Kuikenbroedrij van Hoesel,
Snelder Kruidenier, Snelder Rijwielen Loodgieter Installatie, (nu Tolbrug)
Wolters Bakkerij Kruidenier, Hulshof Wetselbedrijf,
Pennekamp Maaijderij, Coop. Landb. Ver. Steenderen,
Veevaag, Tramstation, Café Den Bremer, Best. Tramhalte,
V. Zomere Schoone, Chr. Lagere school.

ten Broeke smederij en rijwielen, Timmerfabriek Noordzijde, (thans Adr. v. Erk)

op BEKELT Klompenmaker, Huisslagter, Veehandelaar,
Derksen Kolendhandel, & sm. Houtzagerij, was destijds aan overzijde van de weg)

Coop. Landb. Hand. Ver. Baak en Drempt, Cornelissen Klompenmakerij,
Coop. Boerenleenbank, Rijwielen (later auto's) Smeermidelen

Klompenmaker (Lemman?) Bakkerij Spremseler,
Schildersbedrijf Uirweerd, Veevaag, (thans Timmerbedrijf)

Tramstation, Schooltink Kruidenier drogieterij,
Kleermakerij Sessink, Slagerij Driever,

Joling Schoone, Huisink Schildersbedrijf (daarvoor te Slaas Gen. Velasachter)

In de laatste bocht van de weg voor de Baakse brug ter linkerzijde, stond het

Tolhuis wat naar ik denk rond 1925 werd afgebroken. Hier eindigde ook de nog

bestaande Moleweg, die nu pas werd volgebouwd.

Aan de Oostzijde van deze weg vond men toen de navolgende bedrijven :

Smederij Booltink, idem winkel in zwaren, huishoudelijke artikelen en galanterieën,
Café Billart Booltink, (thans Lefersink Hand. Ond.)

Kreunen Rijwielen, op de kruising bij de Bremer Smeeltink Rijwielen,
Stoelhorst Smederij, Rutgers Schildersbedrijf,

Rutgers Kruidenier, Eggink Bakkerij Kruidenier,
Mijksamp Kuikenbroedrij, Schoonaker Vrachtrijder,

Maander Kruidenier Drogieterij Bazar, Café "Het Wiel" Billart Best. Tramhalte Bekelt,
(sinds 1955 Eliesen Electronica.)

Koekkoek Schildersbedrijf, Sessink Kleermakerij,
ten Broeke Smederij Rijwielen, Manders Timmerbedrijf, (Dollemanstr. 2)

Houtzagerij deen Mouthandel Veehuis, Hotel Café Best. Stapelbroek, (thans Herkens)

Schooltink Smederij en Rijwielen, R.E. Kerhof, Varkenshandelaar,
Teriak Timmerbedrijf, Timmer Schoone,

Schoonaker metzelsbedrijf. *Bevins cafe*

Alllicht zal ik er nog wel wat hebben vergeten want ik ben ook al 75 jaar,
en anderen zullen het nog wel beter weten. Al met al schiet ik toch dat hier

meer dan 100 arbeidsplaatsen waren. Hierbij reken ik de meewerkende vrouwen

nog niet, want toen werd aangenomen dat ze naast de huishouding en kindereen

verzorging hun prestatie ook nog in de fabriek moesten leveren.

Teun uut Baak.

Teun Eliesen

De Eliesens woonden sinds 1830 op "Het Woekelt", een groepje huizen aan een zijweggetje van de Dollemansstraat tegenover de oude school. (zie kaartje). Het adres is nu Dollemansstraat 10. Tot 1960 wonen er Eliesens, in de vrouwelijke lijn zelfs tot 1971. Daarna wordt het pand bewoond door fam. Leppink. (zie ook het boek: De Heerlijkheid Baak van Pater Koekkoek blz. 366).

De vader van Teun Eliesen was Hendrikus Jacobus (Hent) Eliesen (1880-1960). Moeder was J.Th. Dieks (1895-1978). Ze hadden een klein pachtboerderijtje en Hent Eliesen verdiende wat bij met verkoop van peterolie en in de winter, "maakte hij ook wel eens een klomp" zoals Teun het omschrijft. Daarnaast handelde hij in allerlei diersoorten zoals blijkt uit onderstaande advertenties uit de Graafschapbode 1934.

Te koop 40 à 50 Reds Hennen en N.H. Blauwe Hennen, 9 weken oud. H. J. Eliesen, Bakermark, Baak.
Te koop een Maalkalf, 10 weken oud. J. Aalderink, Gientjesbosch, Drempt.
Te koop 5 stuks ongemerkte Biggen. B. Fels,

Te koop: 10 Khaki Campbell-eenden met oerd, broed 1933, prijs billijk. Tevens te koop gevraagd een nest jonge witte Keesondjes. H. J. Eliesen, Baak bij Zutphen.
Te koop: Een stamboekzeug met biggen, ik afzonderlijk te koop, bij W. Lamers, elswijk E. 4. Zelhem.

Nadat we de lijst met bedrijven langs de ZE-weg uitgebreid waren doorgelopen, kwam het gesprek uiteraard ook op de start en de ontwikkeling van het bedrijf van Teun Eliesen zelf. De start van het bedrijf speelde rond 1936 en viel samen met zijn dienstitijd, de mobilisatie en het begin van de Tweede Wereldoorlog. Ook over die roerige periode vertelt Teun zijn ervaringen.

E

264 Eliesen, A. H., Electro, radio en rijw., D 22.

Zo staat Eliesen in het telefoonboek van mei 1955. D22 is nog op het eerste adres aan de Dollemansstraat.

Kadasterkaart 1933. Het ouderlijk huis van Teun Eliesen is in het cirkeltje. De huidige toegangsweg is gestippeld ingetekend.

Teun (A.H.) Eliesen werd geboren in 1918 als tweede zoon in het gezin van 9 kinderen. Teun bezocht van 1931 tot 1934 de ambachtschool in Zutphen. De ambachtschool had toen al een breed vakkenpakket. Naast de technische vakken als timmeren, lassen, elektra, in vuur smeden e.d. stonden ook vakken als goniometrie, lijntekenen en maatschappijleer (meester Jansen Venneboer) op het programma.

Dat Teun Eliesen gevoel had voor fijne techniek was al snel duidelijk. Als er bij de leerlingen van de lagere klassen weer eens een boortje afbrak, en dat kwam nogal eens voor, werd Teun ingeschakeld om er weer een mooie punt aan te slijpen. Zelfs meubels politoeren met de hand heeft hij daar geleerd.

Na de diplomering begon hij als jongen van 16 jr. als aankomend elektrisch installateur bij Berend Bergevoet in Velswijk. De aanleg van elektriciteit in bestaande huizen kwam in de periode na 1935 goed op gang. Het bedrijf groeide snel naar 5 à 6 medewerkers. De eerste opdrachten deed Eliesen nog onder toezicht oog van baas Bergevoet, maar al snel ging hij alleen op pad

om elektriciteit aan te leggen. Omdat dat altijd in bestaande huizen plaatsvond kwam het vak timmeren goed van pas. Er kwam vaak hak- en breekwerk aan te pas en dat moest natuurlijk ook weer gerepareerd worden. Bergevoet had er ook radiohandel bij. Een bijzonderheid was dat Bergevoet een eigen radiocentrale in Zelhem exploiteerde. Radiodistributie, na de oorlog beter bekend onder de naam "draadomroep" nam in die tijd sterk toe en was een concurrent van de eigen radio die toen nog erg duur was. Volgens Teun kwam het geld voor deze tak van een oom van Bergevoet ("die had centjes"). De centrale ontvanger en de radiocentrale stonden bij Witjes aan de Stationsstraat in Zelhem.

Luidspreker draadomroep.

De radiosignalen werden verstuurd via draad. De centrale leverde twee programma's. Daarvoor waren vier draden nodig. Via isolatoren aan de woning kon men een abonnement krijgen op deze radioverbinding. Volgens Eliesen had Bergevoet wel ongeveer 100 abonnees en had hij zo'n 3 km lijn staan. Eén lijn liep tot in de Velswijk bij Kummelink (waar de winkel en de school waren). In de laatste maanden dat Eliesen bij Bergevoet werkte hebben ze met zijn tweeën, "twee junskes van 16-17 jaar", ook nog één ca. 1 km lijn gezet aan de Ruurloseweg. Dat was zwaar werk, want de palen waar de radiodraden aan bevestigd werden hadden een lengte die ongeveer tussen elektriciteitspalen en telefoonpalen in zat.

Bergevoet had een "19-1 Select" (type radio-ontvanger) bij politieagent Jansen in Zelhem in een alkoof staan met een versterker erachter. Deze combinatie was speciaal voor de radiocentrale gemaakt. In de maanden dat Eliesen in Zelhem voor Bergevoet "aan de lijn" werkte moest hij elke morgen eerst even bij agent Jansen naar binnen om te controleren of de installatie nog goed ingesteld stond. De toestellen waren toen nog niet zo vast en ze "verliepen" wel eens een beetje. Bij de begrafenis van prins Hendrik (of koningin

Emma, dat wist hij niet meer precies) heeft Eliesen in de Zelhemse Enk een luidspreker "aan de paal" gemonteerd. Voorbijgangers stapten van de fiets, en konden zo de begrafenis volgen op de radio. Nog bijna niemand had in die tijd radio, dus dat was heel bijzonder. "Wie maakte er in een plaats als Zelhem nou distributie hé." Met een paar isolatoren aan het huis hadden ze toch wel zo'n ruim 100 adressen aansluiting op de radiocentrale van Bergevoet. Bergevoet nam de programma's op die de omroep uitzond.

Al vrij snel werd het slechter en de crisisjaren zorgden ervoor dat het werk bij Bergevoet opdroogde. Teun kreeg na ongeveer een jaar "gedoan" (ontslag). Maar Teun hield niet van stilzitten en "begon voor zichzelf". De eerste bedrijfsactiviteiten begon hij in 1935 als 17 jarig ventje in het klompenhok van de ouderlijke boerderij aan de Dollemansstraat. Wat dat inhield vertelt hij zo:

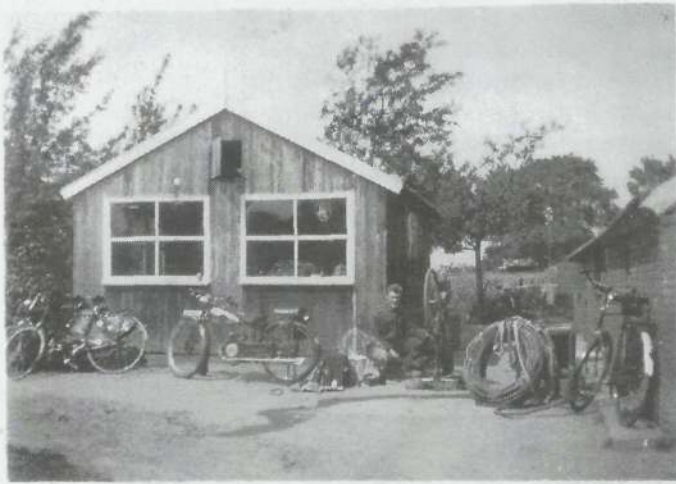
*"met een buske droad aan het stuur
bun ik moar een betje rond-efietst,
en het duurn niet lange of ik hat al
een betje wark. Zo bink 't eerste joar,
zonder echte warkplaatse, toch an de
gang e-kommen. Wie zag nou doar
wat in, een jong van een pachtboertje,
die doar zo veur zien eigen begon"*

In die tijd begon Teun ook al een beetje met "handel" via de krant zoals te zien is in de advertentie uit de Graafschapbode uit 1936.

Te h. tegen 1 Febr., dicht bij centrum, nette Woning, kameren-suite, keuken, 3 slaapk., gas, electr., waterl., f 4.85 p. week. Br. onder No. 96046 G., bur. v. d. blad.	25936 L.I.B. Koopjes! Eenige Radiotoestellen, wisselstroom, w.o. z. g. a. n., plaatsen gratis. Verder nog 1 Accu met gelijkrichter en een Plaatstroomapparaat. A. H. ELIESEN, Baak. (96073)
Te h. ruime, moderne Burgerwoning met tuin (Rozenweg), bev. ben. 2 kam. (suite), keuk., kelder, schuur enz., hoven overloop, 3 slaapk. Bevz.: Wilhelminastr. 64, Doetinchem. 96063	Personeel gevraagd Wegens ziekte voor direct gevraagd een net Dagmeisje, bij J. DICKER, Simonsplein 1, Doetinchem. 96068
Te koop aan geboden Te koop: Een Pathetoon in salonkast, met pl.m. 80 nummers. Spotprijs. A. H. ELIESEN, Baak. (96073)	Gevraagd: Een Dagmeisje, door Mej. SCHLÖSSER, Simonsplein, Doetinchem. (95940)

Teun Eliesen is ongeveer een jaar bij huis geweest. Toen kwam Hendrik Besseling (later Jan Besseling) uit Hengelo langs. Besseling had een elektriciteitszaak en had er ook fietsen bij. Hij kon wel iemand gebruiken voor elektrisch werk. Besseling had een zaak op de hoek Raadhuisstraat-Banninkstraat in Hengelo.

Werkplaats bij Dollemanstraat 10 in 1935.

Teun werd aangenomen voor 2 à 3 dagen per week, en heeft daar ongeveer een jaar gewerkt. Daar heeft hij ook het vak van fietsenmaker geleerd. Maar het eigen bedrijfje groeide en hij had al snel "thuis" zoveel werk dat hij uiteindelijk zijn baan bij Besseling heeft opgezegd.

Al vrij snel (1936) bouwde Teun bij de boerderij een houten schuurtje dat als werkplaats dienst kon doen. Vader Eliesen hielp met het metselen van de stenen voet, de planken kwamen van timmerbedrijf Roordink, deur en ramen kwamen van de sloop in Eefde.

Eliesen vertelt: *"Wi-j waar'n an 't bouwen. Ik was denk ik 17 joar. Kwam der een olde buurman langs kruujen, Berend van Reint. Beernd had op 't Bekelt een dreefke land: "Hm,.... schuure bouwn?" ..... "Ja, schuure bouwn"..... "bi-j de eerste de beste wind wèajt e oe weg"..... "Dat ziew'dan wel".*

Beernd was zelf ook een schuur aan het bouwen. "Zo as een boer det dut, een stuk bi-j een bestoande schure an". De oudste zoon uit Zutphen hielp hem. En in de herfst, bij de eerste de beste storm, waaide de schuur van Beernd in elkaar en het schuurtje van Eliesen bleef staan. Van 1935 tot 1943 stond het schuurtje naast de boerderij, en is zoals straks zal blijken, nadien nog 3 x verplaatst.

Diensttijd en mobilisatie

Het begin van de "carrière" van Teun Eliesen valt ongeveer samen met zijn diensttijd, de mobilisatie en de aanloop naar de Tweede wereldoorlog. Op 2 oktober 1936, vrijdag vóór de Baakse kermis, moet hij opkomen "voor zijn nummer", formeel voor 5,5 maand. Al snel wordt dat verlengd met 5,5 maand in verband met de oorlogsdreiging. Eind augustus 1938 zwaait Teun af. Daarna is hij ongeveer een jaar "bij huis" en bouwt verder aan zijn bedrijfje. Op

29 aug. 1939 is de mobilisatie en moet hij zich melden. Ook in de mobilisatieperiode, als hij met verlof thuis was, wisten de mensen hem snel te vinden en hij had volop werk.

In de meidagen van 1940 lag Teun in de voorposten van de Grebbelinie. De eenheid lag ingegraven aan een dijk, de Veerweg, bij de Nude, zo'n 6,5 km vóór de Grebbeberg vlak buiten Wageningen (nu industrieterrein de Nude). De Veerweg liep schuin weg, met vrij diepe greppels erlangs die redelijk dekking boden. Op de weg waren rechtopstaande stalen balken in beton geplaatst. Een eindje daarvoor lagen de mannen van de eenheid met 12 à 13 man in afwachting van de Duitsers.

's Nachts is Teun op de motor naar de achterliggende stellingen bij de Grebbeberg gereden om boodschappen over te brengen en spullen te halen. Hij is daarbij door de tank geschoten en kogels ketsten af op zijn helm. Hij wilde terug naar het front, met de zakken vol handgranaten, maar uiteindelijk bleek dat waanzin. Drie van zijn maten zijn omgekomen, van wie twee zijn verbrand doordat er handgranaten in hun onderkomen werden gegooid.

Teun Eliesen komt er ongeschonden uit. Hij vertelde me dat hij niet is gearresteerd of krijgsgevangen gemaakt. Hij heeft zich verder in de oorlog wel gedeisd moeten houden om te voorkomen dat hij als ex-soldaat alsnog tewerk werd gesteld in Duitsland. De burgemeester speelde het spel mee en schreef een briefje dat Teun bij de brandweer was, en die kon in het dorp niet gemist worden.

In de oorlog kwamen er met enige regelmaat radiopiraten/clandestiene zenders bij Eliesen op bezoek om onderdelen te halen voor de zenders en de ontvangers. Vanaf september 1944 (mislukking slag om Arnhem) heeft dit hele gebied een tijdlang zonder stroom gezeten. Radiopiraten waren toen aangewezen op accu's. Eliesen laadde de accu's op bij de Coöperatie. De Coöperatie had een gasmotor op cokes om stroom op te wekken. Daarmee konden ook de accu's worden opgeladen. Eliesen heeft ook meegewerkt aan de bouw van die opladers. Toen op een dag eind 1944 twee mensen uit de ondergrondse (Huurnink en Wolsink van het Bekveld) in het kleine keukentje aan de Dollemansstraat zaten om een accu op te halen kwam onverwacht een (goede) NSB'er binnen (die ook onderdelen nodig had?). Met een schop onder de tafel door werden de mannen gewaarschuwd niet te veel te zeggen. Maar ze waren van zichzelf al voorzichtig tegen vreemden. Dat deze NSB'er niet de kwaadste was bleek wel uit het feit dat hij later een zak rogge leverde voor een varken dat Eliesen clandestien mestte, ver-

borgen achter bordkartonnen reclameplaten. Via de Bakermark en de Riefel(er)dijk, die toen nog langs "de Schiphorst" (nu Hartman) liep, konden de mannen via Bootlink aan de Broekweg vrij gemakkelijk ongezien met hun spullen terug naar Bekveld.

De broer van Teun, Gradus, werkte in de oorlog bij boer Teerink die een kuikenbroederij had op "de Stokhorst" even ten noorden van Hummelo, ongeveer tegenover de Spalderkampsweg, vlakbij de Kipstraat. Het huis is nu weg. Teun kwam daar wel eens om de broedmachines te repareren.

In de nacht van 13 op 14 juli 1942 werd het voorhuis van de boerderij van Teerink verwoest door één van de twee brisantbommen die een Engelse bommenwerper in nood uitwierp tijdens een gevecht met een Duitse jager. Het hele gezin Teerink, man vrouw en vier kinderen, vond de dood. Gradus Eliesen (24 jr.) sliep in de knechtenkamer in het achterhuis, achter de brandmuur. Hij wist levend uit de puinhopen te komen. Ook de meid (19 jr.) overleefde het bombardement. De dikke brandmuur was hun redding. Volgens Teun is Gradus die nacht in zijn pyjama, helemaal van slag, naar Hummelo gelopen om hulp te halen.

Teun weet nog dat de burgemeester 's morgens vroeg op de Bakermark kwam en aan het raam tikte om het slechte én het goede bericht te vertellen.

Tot zover Teuns verhaal over zijn diensttijd, de mobilisatie en de eerste jaren van de oorlog.

In 1943 komt er een boerderijtje vrij vlakbij het ouderlijk huis. Nu Dollemansstraat 7, (het huisje van vrouw Zwienink) Eliesen kan dat huren en ze trouwen in 1943.

Maar er was geen werkplaats bij het boerderijtje. Hendrik van de Prins uit Baak weet wel raad. Afbreken is volgens hem niet nodig. Hendrik had een zelfgebouwde vrachtwagen. Eliesen maakt de stenen voet op de nieuwe locatie in orde, en op de afgesproken dag "kumpe anrouwen van zien huus smaans, met een auto-onderstel op 2 wielen en een paar grote battings ". Hij hef d'r gin deure en gin raam uutehaald!"

Het schuurtje wordt in zijn geheel op de "vrachtwagen" gezet en verhuist mee naar de nieuwe woning. Het schuurtje kon nauwelijks tussen de afrasteringen van de weilanden van Hendrik Hissink (van Bart Hissink) en Klein Ikkink door. De palen van de afrastering moesten aan beide kanten een beetje worden losgegraven en "oavergedrukt, dan konne d'r krek tussendeur". Het schuurtje heeft daar gestaan tot 1955. Toen zijn ze naar de ZE weg gegaan. Het schuurtje ging weer mee, iets aangepast, de ramen eruit gehaald, andere deuren ingezet en heeft aan de ZE weg tot 1965 als garage dienst gedaan.

Tonnie Roordink van de timmerfabriek was een buurmeisje. Zij herinnert zich: Teun Eliesen zat daar nog niet tijdens de oorlog. Hij zat toen nog aan de Dollemansstraat, in zo'n houten schuurtje. Daar heb ik voor het eerst televisie gezien. We mochten dan in de mooie kamer. Dokter van Wissen was er ook bij. De Engelse koningin Elisabeth werd gekroond. Ik denk dat het 1952 was. Vorig jaar was dat 60 jaar geleden. Thuis hadden we nog geen TV. We luisterden wel veel naar de radio. "Negen heit de klok" en de hoorspelen van Paul Vlaanderen. Daarvoor gingen we zaterdagavond allemaal rond de radio zitten.

In 1965 is aan de ZE weg een nieuwe werkplaats gebouwd. Die ruimte kwam er door een grondruil met buurman Koekkoek. Het pand van schilder Koekkoek stond maar een paar meter van Eliesen af, maar veel dichterbij de weg. Het moest in 1965 afgebroken worden voor de aanleg van het fietspad langs de ZE weg. Omdat Eliesen grond had liggen achter het pand van Koekkoek, konden ze door ruiling allebei betere bouw mogelijkheden realiseren. Een win-win situatie zouden we nu zeggen.

Het schuurtje werd verkocht aan Sterkeboer in Steenderen. Weer in zijn geheel verplaatst, de politie even gewaarschuwd en dan lopende naar Steenderen. Misschien staat het er nog wel.

Teun Eliesen in 1949 "in functie" in het pak van het kermisbestuur op de Wichmondseweg. Op de achtergrond van links naar rechts: café Herfkens, de kapper van de Heijden en Schooltink de winkel.

De geschiedenis van ZE weg 46, waar nu Eliesen Elektro zit, komt in een later verhaal aan de orde. ■

Archiefcommissie

Elke donderdagmiddag is de archiefcommissie van 13.30 tot 16.30 uur aanwezig aan de Hofstraat 4 in Baak.

U bent daar van harte welkom voor informatie of het brengen van historische foto's of geschriften van de voormalige gemeente Steenderen en bijbehorende dorpen Baak, Toldijk, Olburgen, Rha en Bronkhorst.

Vanaf september 2013 zijn we ook elke eerste dinsdag van de maand 's avonds open vanaf 18.30 tot 21.00 uur.

Eerste dinsdag
van de maand
18.30 - 21.00 uur

Van de Activiteitencommissie

Za 21 sept. *Fiets- en kijktocht in de buurt van Baak, Vierakker, Hackfort en Wichmond onder leiding van een IVN-gids.*

Ma 11 nov. *Lezing met film over de koetsenkeerl's door Gerrit Haakmeester (één van de koetsenkeerl's) uit Albergen.*

Steenderen toen en nu

Straatbeelden van toen gezien vanuit het nu.

Aan de hand van oude foto's die op dezelfde plaats opnieuw genomen zijn, is te zien wat er in de loop der jaren is veranderd.

De Dorpsstraat
in Steenderen.

